

Гадяцький договір

- ▶ Гадяцький договір - угода, укладена 16 вересня 1658 року під містом Гадяч з ініціативи гетьмана Івана Виговського між Річчю Посполитою і Гетьманщиною, що передбачала входження останньої до складу Речі Посполитої під назвою «Великого Князівства Руського» як третього рівноправного члена двосторонньої унії Польщі і Литви. Передбачалася також ліквідація Берестейської унії. Основні перетворення залишилися на папері, оскільки Сейм Речі Посполитої ратифікував договір у значно урізаному вигляді, скасувавши його головні положення

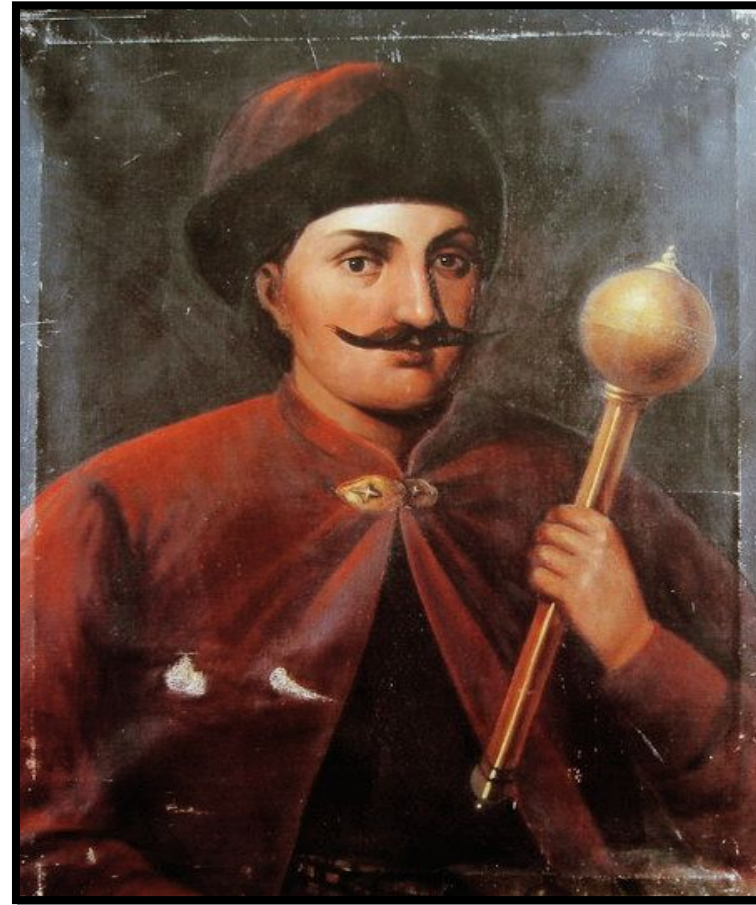
- ▶ У 1656 Московське Царство згорнуло військові дії та підписало перемир'я з Річчю Посполитою, а влітку розпочало війну зі Швецією.
- ▶ Цей акт був розцінений Богданом Хмельницьким та його оточенням як сепаратний, недотримання попереднього пакту та зрада інтересів України. В грудні 1656 року він приєднався до ліги протестантських держав, які ухвалили план щодо розподілу Речі Посполитої. Спочатку військові дії склалися на користь Гетьманату – на деякий час була захоплена Варшава. Але влітку ліга, зазнавши значних поразок від поляків та татар, по суті розпалася. Після цього у зовнішній політиці Гетьманщини настала криза.

Основні положення Гадяцького договору

- ▶ Україна в складі Брацлавського, Київського, Чернігівського воєводств під назвою “Руське князівство” разом з Польським королівством і ВКЛ входила до “єдиної і неподільної Речі Посполитої” на рівних правах;
- ▶ влада гетьмана визнавалася довічною, а по його смерті стани українського суспільства обирали чотирьох претендентів, з-поміж яких король призначав нового гетьмана;
- ▶ Руське князівство не мало прав на самостійні зносини з іншими державами;
- ▶ відновлювалися суд і судочинство а також адміністративно-територіальний устрій, що існували до 1648 року;
- ▶ кількість збройних сил мала становити 60 тис. козаків і 10 тис. найманців;

- ▶ Під час ратифікації угоди Варшавським сеймом 1659 р., з неї були прибрані принципово важливі положення. Так, залишалася чинною уніатська церква, прибиралося право на карбування монети тощо. Але і без того угода викликала вкрай суперечливі настрої в суспільстві. Виговський багатьма сприймався, як зрадник адже в уявленні народних мас, він повернув полякам те, що відвоював в них дорогою ціною Б. Хмельницький. Таким чином, договір, який видавався безумовним успіхом Виговського незабаром привів гетьмана до остаточної поразки.

Наслідки договору

- ▶ Навіть скорочена форма договору не влаштувала керівні кола Речі Посполитої, які не могли змиритися з тим, що православні козаки матимуть однакові права з католицькою шляхтою, і сприйняли угоду з підозрою, зрештою відхиливши її. Угода не була прийнята й українським суспільством за багатьма причинами. Найважливіші з них — залишення у складі Польщі Руського, Волинського, Белзького і Подільського воєводств, повернення прав на маєтності шляхті, яка була змушена покинути свої володіння у попередні роки, а також висока вірогідність війни з православним Московським Царством. Рядове козацтво й селяни не сприймали новий договір, оскільки внаслідок розширення прав еліти Руського князівства знов підпадали під юрисдикцію і контроль заможних землевласників.

- ▶ Московське царство не сприйняло цю угоду і почало війну з Україною. Незважаючи на перемогу під Конотопом, війна склалася для Виговського невдало. Запорізька Січ напала на татар і тому змусила їх повернутися назад у Крим. Промосковсько налаштовані кола старшини та козацтва саботували війну, бо на їхню думку Виговський «продав Україну полякам». Не бачачи іншого виходу з ситуації, гетьман Виговський у жовтні 1659 склав повноваження та виїхав до Речі Посполитої.

- ▶ В підсумку Московія і Річ Посполита уклали Андрусівське перемир'я 1667, а згодом Угоду про Вічний мир 1686. Лівобережна Україна перейшла під контроль Москви. Козацтво отримало менше привілеїв, ніж передбачав Гадяцький договір, і на кінець XVIII століття практично втратило політичний вплив.

